

A Komatál hagyománya Pest Megyében

A Nemzeti Művelődési Intézet együttműködésben a Népművészeti Egyesületek Szövetségével, a Népfőiskola Alapítvánnyal és a Nagycsaládosok Országos Egyesületével, 2018. decemberében Kárpát-medencei alkotói pályázatot hirdetett a komatál-komakendő hagyományának újraélesztésére. A pályázattal azt a családi, baráti kötelekeket megerősítő népszokást szerették volna feleleveníteni, amely a keresztszülők, barátok mára már feledésbe merült segítségnyújtását jelenti a családoknak, a gyermekágyas kismamának. A komatál, komakendő átadása egy olyan gesztus, amely nem csupán az étel adományozásáról szól, hanem a baráti odafigyelésről, a kismama és kisbaba meglátogatásáról, a családok és a családi kötelekek megerősítéséről, az újszülött közösségi bevonásáról.

A pályázatra Pest megyéből 173 pályamű érkezett, a legtöbb alkotás az Iharos Népművészeti Egyesülettől. Ament Évával, az egyesület elnökével beszélgettem tárnoki otthonában, valamint Kamocsay Judittal, akinek négy alkotását is díjazták a kiállításon.

P. L.: *Van-e hagyománya Pest megyében a komatálnak?*

Ament Éva: *Hagyománya mindenféleképpen van. Zsámbékon*

egy baráti társaság csinálja, ahol hat hétig mindig más viszi az ételt a gyermekes családnak. Nem is igazán komák, hanem nagyon jó barátok, egy igazi közösség. Abból a szempontból komák is, hogy belőlük kerülnek ki a keresztszülők is (koma: népies értelemben a gyermek keresztapja). Ezzel segítenek egymásnak: hat hétig mindig más főz a családnak. Egyszerű ételekről beszélünk, de ez egy óriási segítség abban a családban, ahol több gyerek van, és az édesanya nemrég jött ki a kórházból a picivel. Régi idők-ből tudunk róla, hogy nagy hagyománya volt, de sajnos kevés helyen él ma is az országban.

Én nem kaptam komatálat, de édesanyámék igen. Gyerekkoromból emlékszem rá. Nálunk húsvétkor jöttek keresztanyámék, és hozták a komatálat egy kosárban:

tíz főtt tojást hoztak, amiből három festett volt – ennek meg volt a jelentése –, és kalácsot is hoztak hozzá. A kosarat nem tarthattuk meg, de a szép kendőt, amivel le volt takarva, azt igen. Ez a szokás oda-vissza járt.

P. L.: *Az Iharos Népművészeti Egyesületből nagyon sok pályamunka érkezett, és rengeteg díjat kaptatok. Mesélnél erről egy kicsit?*

A. É.: Igen, nagyon büszke voltam az egyesületünkre, hogy ilyen szépen szerepeltek. Már decemberben, az első NESZ közgyűlésen hallottam Závogyán Magdolnától, a Nemzeti Művelődési Intézet ügyvezető asszonyától a pályázatról, és nagyon megörültem a kezdeményezésnek. Ez egy meglévő hagyomány, amit újra tudunk éleszteni, és ez nagyon tetszett. Már rögtön azon az alkalmon eldől, hogy több technikát is befogadnak, nem csak a hagyományosakat, így vehetett részt a képfestős tagunk is.

Az egyesületi gyűlésünkön, amikor kihirdettem a pályázatot, már úgy szólítottam meg név szerint a tagjainkat. Mi amúgy is szövős „nagyhatalom” vagyunk az egyesületben: 70 tagunkból 8 szövő, így egy szövő tagot keresem, aki ezt átfogja és koordinálja. Végül Kamocsay Judit lett ennek a felelőse. Bízunk benne, hogy lesz

ennek folytatása, és nagyon örül-
nének neki, mert mint ötlet ragyogó
dolog.

P. L.: *Szerinted mi kell ahhoz,
hogy ez a hagyomány élni tudjon?*

A. É.: Én úgy gondolom, hogy
ma már nagyon sokan a főváros-
hoz kötődnek munka szempont-
jából. Nincsenek nagyszülők a kö-
zelben, ezért mi például helyben,
Tárnokon a nyugdíjas klubokkal
vettük fel a kapcsolatot, hogy le-
gyenek „önkéntes nagyszülők”. Én
is amikor fiatal voltam, egy hely-
béli nagymamát kértem meg, hogy
segítsen néha, de nagyon örültem
volna neki, ha mindig ott lett vol-
na mellettem. A másik lehetőség a
nagycsaládosokkal közösen ezt a
hagyományt éltetni, erre nagyon
jó a zsámbéki példa, mert ennek
a külső segítségnek ma sokkal na-
gyobb szerepe van, hiszen nagyon
kevés esetben él együtt több gene-
ráció. Ráadásul szerintem ez a ha-
gyomány a városokban fog inkább
újraéledni, mert ott vannak töb-
ben a fiatalok, akiknek szükségük
lenne erre.

P. L.: *Tudom, hogy grafikusként
kezdte el dolgozni, de később bú-
torfestő lettél. Hogy „fertőződtél”
meg ezzel?*

A. É.: Jaj, hát ennek története
van: minden nagymamám ládá-

jával kezdődött. Nagyon szeret-
tem volna a nagyszüleimtől va-
lami emléket. Amikor '47-ben a
mi családunkat is meghurcolták,
majd kitelepítették előbb Regöly-
be, azután Németországba, annyi
holmit vihettek magukkal, ameny-
nyi ebbe a ládába belefért. Ez a
kelengyeláda végül a nagyném
padlásán kötött ki. Onnan szerette
volna Németországba vinni nagy-
bátyám, aki tűzifát akart benne
tárolni. Hegyeshalomnál azonban
a vámosok nem engedték, hogy
kivigye az országból. Azt mondták,
előbb engedélyeztesse a múzeum-
mal. Szerencsénkre a rokon nem
tudta, hogy hova kellene fordul-
nia. Tévedésből az Iparművészeti
Múzeumot kereste meg, ott pedig
elutasították. (A Néprajzi Múzeum
adhatta volna neki az engedélyt.)
A láda egy hangárban várakozott
és enyészett. Végül megtaláltam
és kiváltottam a ládát, nagybátyám
pedig kapott a megmentett láda
helyett egy másikat. Amikor rálel-
tem, azt sem tudtam, hogyan álljak
neki a felújításának. Megkerestem
két régi évfolyamtársamat, akik
festő restaurátorok lettek, és ők se-
gítettek. Amikor végül elkészült, és
bevittem a lakásba, akkor rájöttem,
hogy szeretnék hozzá egy széket,
polcokat, stb. így végül rákaptam,
és kitanultam a bútorfestést a gra-
fika mellé.

Több mestertől is tanultam
Hartán és Mezőkövesden. A 90-es
évektől kezdve így a grafikai mun-
kám mellett elkezdtem bútorokat
is festeni.

1996-ban egy újabb szakasz kö-
vetkezett: egy patikai dekorációval
foglalkozó cég keresett meg, akik
arra kértek, hogy gyógynövénye-
ket, mint gyógyszeralapanyagokat
fessek nekik, melyek botanikailag
is megállják a helyüket.

2004-től jött a következő meg-
fertőződésem: Pest megyében
volt egy kiállítássorozatam. Az
első helyszín Solymáron volt, az
ottani helytörténeti gyűjtemény-
ben, és a helyhiány adta az ötle-
tet, hogy bababútorokat csináljak.
Igazából a szükség hozta. Anyu-
kám csinálta az első babáimat,
amik mozgathatóak, de velük
nem lehetett játszani. A baba-
bútorokat viszont úgy készítem,
hogy bírják a strapát.

P. L.: *Mit szólt a környezeted,
mikor művésznek álltál?*

A. É.: A család igazából meg-
sem lepődött rajta, gyerekkorom-
tól kezdve rajzolok, firkálgatok.
Most is, ha nem veszem észre te-
lefonálás közben is rajzolok, tele
van mindenféle rajzzal a noteszem.
A gyerekeim azt mondták, szerin-
tük előző életemben szövnő vol-
tam. A férjem is támogat engem
benne, sőt sok eszközt készített
már nekem a tanításhoz is.

Ecsettel tanultam meg írni.
Négyéves koromban beírtattak a
szüleim rajzsakkörre Hédi né-
nihez. Szabadon hagyott minket
alkotni, és nemzetközi rajzpályáza-
tokra vitte el a rajzainkat. Megtanít-
tott minket a tálalásra: a rajz akkor
van kész, ha van hozzá paszpartu.
Mostanában sokat gondolkodok
rajta, hogy amit ő tanított nekünk –
a kitartás és a tökéletesség – meny-
nyire végigkísért életem során.
Amikor gyerekekkel foglalkozom,
igyekszem én is az ő szellemiségét
átadni.

Kamocsay Judittal a Nyitott műhelyben találkoztunk, ahol nyüzsgöttek körülötte a hallgatók, mégis leült velem beszélni hagyományról, népművészetről, komatálról.

P. L.: *Mikor kezdted el vonzódni a népművészethez?*

Kamocsay Judit: Matematika-fizika szakos tanár voltam, általános iskolában tanítottam, valamivel meg kellett fogni a gyerekeket, mert a matematika és a fizika nem áll hozzájuk közel. Délutánonként ott maradtam az iskolában, és egy kézműves szakkört csináltam emelt szintű matematikával, amit egy művészeti tanár egészített ki rajzórával. Olyan mázlim volt, hogy a Pedagógiai Intézet akkortájt hirdett kézműves továbbképzést, ahol Bárány Mara volt a tanfolyamvezető. Hozzá kerültem, és teljesen megfogott, amiket csináltunk. Aztán jóval később ismét találkoztam Marával a Skanzenben, és mesélte, hogy a Hagyományok Házában különféle képzések vannak, ahova aztán Játszóházvezetői képzésre jelentkeztem. A szövést Pintér Piroska tartotta, aki nem hitte el, hogy akkor először álltam neki a szövésnek, én pedig rájöttem, hogy ez az utam. Befejeztem a játszóházvezetői képzést, és alig vártam, hogy Piroskánál tanuljak szőni. Elvégeztem a tanfolyamot és utána az oktatói részt is, úgyhogy már tanítom.

Először Csillaghegyen a művelődési házban tartottam tanfolyamot, később a Hagyományok Házának a Nyitott Műhelyében. Most éppen tarisznyaszövő workshopot tartok.

P. L.: *Milyennek látod a népművészet helyzetét?*

K. J.: Az, aki ma népművészetet foglalkozik, annak muszáj megismernie a hagyományt. Viszont nem elég ezt megismerni, hanem át kell ültetni a mai világba. Nem tudsz úgy használni egy archaikus mintát, hogy az egy mai lakásban éljen. Azt csupán megveszi egy

külföldi turista vagy bekerül a múzeumba. Ezért a hagyományt meg kell ismerni és át kell, hogy menjen rajtunk, hogy a mindennapi életben lehessen használni. Itt van például a székely festékes szőnyegszövés. Tisztelem a hagyományát és megszóttam, de aztán átalakítottam, hagytam, hogy átfolyjon rajtam. Amúgy is úgy gondolom, hogy már nem lehet ugyanazt a szőnyeget megcsinálni, más az anyag minősége, a színezési technika is sok helyen módosult.

P. L.: *Mi a véleményed a komatál programról?*

K. J.: Hiánypótló kezdeményezésnek tartom. Egyrészt a népművészek részéről, mert létrejött egy felület, ahol van egy adatbázis, és tudják árusítani a termékeiket. Sajnos az ilyen üzletek már megszűntek, a vásárok pedig nem jelentenek biztos megélhetési forrást.

De nemcsak ebből a szempontból jó kezdeményezés, hanem azért is, mert az emberek elfelejtettek beszélgetni, pedig össze kell tartanunk. Egy ilyen hagyomány felélesztése komoly közösség összekovácsoló erővel rendelkezik.

P. L.: *A Komatál kiállításon díjazott is voltál minden alkotásoddal! Miért ezeket adtad be a pályázatra?*

K. J.: A pályázat kiírásakor azon gondolkodtam, hogy nemcsak komakendőt készítek el, hanem tényleg olyan dolgokat is beadok, ami

komoly segítség lehet a kismamának, és persze játék is legyen benne.

A testmelegítőt én is használom, nagyon praktikus dolog. Amikor ott akarod egy picit hagyni a kisgyereket, aki a hasán fekszik, akkor a hátára rakod a felmelegített kispárnát, a baba pedig azt hiszi az a kezed. És persze arra is jó, ha valamije fáj a picinek. Én is napi szinten használom, sőt minden ismerősöm – akiknél baba született – kaptak tőlem egyet. Végül is ennyiben komázok én is.

A kakas alakú babzsák ötlete először úgy vetődött fel bennem, hogy az unokáimnak csináltam egy falvédő szőnyeget, és szerettem volna mellé készíteni egy párnát is a kiságyukba. Nem akartam egy sima párnát csinálni, ezért valami formát kerestem, és a kakas mellett kötöttem ki. Megcsináltam a párnát, amit nagyon szerettek. Majd egy békécsabai alkotópályázat kapcsán elkészítettem egy nagyon hasonlót. Megszerettem a formát, és elszabadult a fantáziám.

Amit beadtam, az egy kakasos gyerekjáték babbal töltve. Egyrészt játékként funkcionál, másrészt fel lehet melegíteni ezt is, és ha fáj a gyerekeknek valamije, nagyon jól csillapítható. A nagyfiamnak is csináltam egyet stresszlabda-féleségnek, szóval rengeteg felhasználási lehetősége van.

P. L.: *Miért a Gyergyóalfalui mintát használtad?*

K. J.: A Gyergyóalfalui minta egy nagyon érdekes mintázat, mert az egyik oldala míves, nagyon archaikus. Érdekes, mert egy amerikai takács mintakönyvben is megtaláltam a mintát. Barackmagos kockás a minta neve. Azért szeretem, mert félelmetes mennyiségű képpel lehet vele játszani. Körülbelül tíz éve szövöm, amikor lefogy a szövőszeletről, újra felvettem (*szakmai kifejezés*) és újra elkezdtem szőni a vásznat. Rengeteg dolgot készítettem már ebből, még Chanel kosztümöt is. Készítettem párnát belőle, és még számtalan dolgot. Gyönyörű a Gyergyóalfalui minta, ráadásul az egész domború. Amit a pályamunkához használtam többszínű lett, viszont ha egyszínűben csináltam volna meg, akkor is mintás lenne, mert maga a szövés stílusa olyan, és a domborúsága miatt is érződne benne a különbözőség. Ez egy újabb játék, hogy hogyan tudom úgy megtervezni a mintát, hogy az a színtől függetlenül is éljen önmagában, és megadja a ritmust. A másik nagy előnye, ennek a vászon szövésnek, hogy nem gyűrődik, még ha megcsomózik, akkor sem. Ez különösen fontos tényező a kismamánál, mert nem kell vasalni. Ezer tervem van még, amit meg tudnék ezzel a szövéssel valósítani. Tulajdonképpen nálunk senki nem szövi ezt a stílust, ezért gondoltam, hogy ez különleges lesz a pályázaton is, a praktikussága mellett.

P. L.: *Mi a helyzet az utánpótlással? Van, akinek át tudod adni?*

K. J.: Én próbálom átadni. Az egyik menyem gyöngyöt fűz, és most bútorfestést tanul, de a szövésre még nem tudtam rávenni. A másik menyemnél még picik a gyerekek. Ő lehet, hogy majd belekóstol, ha nagyobbak lesznek az unokák. Vannak viszont olyan fiatal tanítványaim, akik visszajárnak hozzám. Több volt diákomról is

hallottam, akik ugyan nem jönnek vissza, de többen szönek közülük. Igazából a „nagyobb családomat” azért sikerült alaposan megfertőzni.

Amilyen szövési technika és minta engem foglalkoztat, azt csinálom, az tud csak igazán inspirálni. Amúgy is nyugdíjas vagyok már, nincs sok időm, ezért nem is vesztegetem

el olyan dologra, amit nem teljes szívvel csinállok. Én boldog ember vagyok, mert megengedhetem magamnak, hogy szőjek. Ez nekem az életemben szembejött, és ez egy jutalomjáték. Imádok tanítani, átadni a tudást. Úgy érzem, hogy amit megszóttam, az önálló életre kel. Nem tehetem meg, hogy ne legyen jó.

PETŐ LILLA 2010-ben az ELTE-n szerzett politológus diplomát, majd a Moholy Nagy Művészeti Egyetem Kultúramenedzsment szakán tanult tovább, ahol 2016-ban diplomázott. 2013 óta dolgozik közművelődési intézményekben, tapasztalatait projektmenedzsment, ifjúságsegítés, programstruktúrák kialakítása és fejlesztése területén szerezte. Szakterülete az irodalom és az ifjúsági programok szervezése. 2018. márciusától módszertani referensként végzi a munkáját a Pest Megyei Igazgatóságon.

AMENT ÉVA bútorfestő Népi Iparművész. Több mint 20 éve foglalkozik bútorfestéssel (eredeti végzettsége grafikus), a mesterséget a Hagyományok Házában is tanítja. Eleinte szülőföldje, a Tolnai Völgyesség-Hegyhat bútorfestészeti stílusát ismerte meg, majd az Ormánság, a Sárköz, Székelyföld (Homoród-völgye, Vargyas), és Gömörország festett templomait kutatta, kutatja folyamatosan. Munkái alapvetően két irányt követnek: a népi lakáskultúra hagyományos stílusát, illetve ritka, védett növényeinket festi azokra a tárgyakra, amelyek formavilága gazdag népi kultúrákból merítkezik. Elmondása szerint nagyon vonzódik a régi füveskönyvekhez. Ismereteit folyamatosan bővíti, megszerzett tudását szívesen adja tovább az ifjúságnak.

Immáron 11 éve vezeti az Iharos Népművészeti Egyesületet és a NESZ Régi Ritka Mesterségek Szakmai Bizottságának is elnöke.

KAMOCSAY JUDIT matematika-fizika szakos tanár végzettsége ellenére mindig is vonzódott a kézműves tevékenységekhez és a népművészethez. A népi kismesterségeket oktató Hagyományok Házában 2008-ban végezte el a Pintér Piroska vezette Szőnyegszövő tanfolyamot. Fodorné László Mária, a Népművészet Mestere szeretteljes tanításának hatására 2007 óta foglalkozik takácsmesterséggel és vásznak tervezésével. Sok segítséget kap Lőrincz Péter szövőszelekkészítő mestertől, akinek a szövőszelekein sző. Rendszeresen tart játszóházi foglalkozásokat, mesterségbemutatókat és szövést is tanít – 2015 óta a Magyar Népi Iparművészeti Múzeum Nyitott Műhelyében is. Főleg lakástextíliákat készít: pamutból asztalneműket, gyapjúból székelyfestékes szőnyeget, párnákat. Foglalkozik még hordható textilek szövésével és varrásával is. A gazdag magyar szőteskultúrából a sárközi, az erdélyi, a moldvai csángó a kedvencei. Ezt a kört kutatja, gondolja újra. Így szőttesei hordozzák az autentikus jegyeket, és emellett használható darabok a mindennapokban is. A Nemzeti Művelődési Intézet együttműködésben a Népművészeti Egyesületek Szövetségével, a Népfőiskola Alapítvánnyal és a Nagycsaládok Országos Egyesületével tavaly decemberben Kárpát-medencei alkotói pályázatot hirdetett a komatál-komakendő hagyományának újraélesztésére, melyen a Gyergyóalfalui cifrahímes kisabroszával díjat is nyert.